

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:1

Opas hammaslääkärin käytännön palvelusta
peruskoulutuksen jälkeen

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2004

TIIVISTELMÄ

Opas hammaslääkärin käytännön palvelusta peruskoulutuksen jälkeen. Helsinki, 2004. 23 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita ISSN 1236-116X; 2004:1) ISBN 952-00-1468-3

Asetus hammaslääkärien käytännön palvelun suorittamisajan pidentämisestä yhdeksään kuukauteen tuli voimaan 1.1.2003. Hammaslääkärin tulee toimia virkattai työsuhteessa vähintään yhdeksän kuukauden ajan hammaslääkärin tehtävässä hammaslääkärin ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun laillistetun ammattihenkilön johdon ja valvonnan alaisena. Tästä ajasta vähintään kuusi kuukautta on käytännön palvelua terveyskeskuksen hammaslääkärin tehtävissä. Käytännön palveluksi hyväksytään hammaslääketieteen lisensiaattitutkinnon suorittamisen jälkeinen palvelu.

Käytännön palvelun tavoitteena on hammaslääkärin kliinisten valmiuksien vahvistaminen ennen oikeutta ryhtyä itsenäisesti harjoittamaan hammaslääkärin ammattia. Käytännön palvelun johtamiseen ja valvontaan tulee sisältyä vahva ohjauksellinen osa. Tämän oppaan tavoitteena on edistää hyvää ohjaukskäytäntöä ja sitä kautta tukea käytännön palvelulle asetettuja tavoitteita. Opas on tarkoitettu suositukseksi käytännön palvelua suorittavalle hammaslääkärille sekä sille organisaatiolle, jossa käytännön palvelua suoritetaan. Oppaan toivotaan auttavan ohjaajaa omassa työssään listaamalla niitä asioita, joihin käytännön palvelua suorittavan hammaslääkärin tulisi perehtyä palvelunsa aikana.

Opas sisältää tietoa käytännön palvelun lakiperustasta ja tavoitteista, ohjeita käytännön palvelun järjestämiseksi sekä lokikirjan. Lokikirja on tehty helpottamaan käytännön palvelun toteutumista ja seurantaa. Lokikirjaan on listattu asiakokonaisuuksia, joiden tulisi sisältyä käytännön palveluun. Lokikirjaa ei ole tarkoitettu käytännön palvelun läpäisemisen ehdoksi, vaan oppimisen pohjaksi.

Opas sisältää lisäksi esimerkkejä tavoista, joilla arviointi ja palautteen antaminen voidaan suorittaa, ja Terveysturvakeskukselle annettavan selvityksen sisällön. Arvioinnissa on kyse käytännön palvelun etenemisen ja sille asetettujen tavoitteiden toteutumisen säännöllisestä seuraamisesta käytännön palvelun suorittamisen aikana. Lisäksi peruskoulutusta antavat yliopistot tarvitsevat palautetta siitä, miten hyvät valmiudet niiden antama opetus antaa hammaslääkärin työhön. Yliopistot voivat saamansa palautteen avulla kehittää opetustaan vastaamaan paremmin käytännön työn tarpeita.

Opas on valmisteltu Sosiaali- ja terveysministeriössä. Sosiaali- ja terveysministeriöstä valmistelijoina ovat olleet kehittämispäällikkö Anne Nordblad ja hallitusneuvos Marja-Liisa Partanen. Asiantuntijoina ovat olleet opetusneuvos Marja-Liisa Niemi Opetusministeriöstä, erityisasiantuntija Sinikka Huhtala Kuntaliitos-

ta, lakimies Tarja Tuominen Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, varatoiminnanjohtaja Anja Eerola Suomen Hammaslääkäriliitosta, professori Satu Alaluusua Helsingin yliopiston hammaslääketieteen laitokselta, yliassistentti Satu Lahti Oulun yliopiston hammaslääketieteen laitokselta ja hammaslääketieteen opiskelija Rami Sihvola Hammaslääketieteen kandidaattiseurasta. Sihteerinä on toiminut ylihammaslääkäri Seija Hiekkänen Helsingin kaupungin terveystoimistosta.

Asiasanat: hammashuolto, hammaslääketiede, hammaslääkärit, terveydenhuolto, terveystoiminta

REFERAT

Handbok för den praktiska tjänstgöringen efter grundutbildningen till tandläkare. Helsingfors, 2004. 23 s. (Social- och hälsovårdsministeriets handböcker ISSN 1236-116X; 2004:1)
ISBN 952-00-1468-3

Förordningen om förlängningen av den praktiska tjänstgöringen för tandläkare till nio månader trädde i kraft 1.1.2003. Tandläkaren bör vara verksam i ett tjänste- eller arbetsförhållande i minst nio månader som tandläkare under ledning och tillsyn av en legitimerad yrkesperson, som är berättigad att självständigt utöva tandläkaryrket. Sex månader av denna tid skall bestå av praktisk tjänstgöring som hälsocentraltandläkare. Som praktik godkänner man tjänstgöring efter det tandläkaren avlagt sin licenciatexamen.

Målet för den praktiska tjänstgöringen är att stärka tandläkarens kliniska färdigheter innan han erhåller rätten att självständigt utöva yrket. Vid handledningen och övervakningen av den praktiska tjänstgöringen betonas handledningens roll starkt. Syftet med denna handbok är att främja en god handledningspraxis och att därigenom stöda de i den praktiska tjänstgöringen uppsatta målen. Handboken är avsedd att vara en rekommendation för de tandläkare, som gör sin praktiska tjänstgöring, samt för den organisation där tjänstgöringen utförs. Med hjälp av handboken önskar man hjälpa handledaren i hans arbete genom att göra listor på de saker, som den tandläkare som gör sin praktik bör fördjupa sig i under tjänstgöringstiden.

Handboken innehåller information om målen och den juridiska grunden för den praktiska tjänstgöringen, anvisningar om hur den praktiska tjänstgöringen bör anordnas samt en loggbok. I loggboken har man gjort listor på de helheter, som bör finnas i den praktiska tjänstgöringen. Loggboken är gjord för att underlätta förverkligandet av den praktiska tjänstgöringen och dess uppföljning. Loggboken är inte avsedd att vara ett villkor för att klara av den praktiska tjänstgöringen utan att vara en grund för inläringen.

Handboken innehåller därtill exempel på de sätt med vilka en bedömning och en återkoppling kan göras och innehållet i den redogörelse man bör göra till Rättskyddscentralen för hälsovården. Vid bedömningen handlar det om regelbunden uppföljning av framskridandet i den praktiska tjänstgöringen och om förverkligandet av de uppställda målen under den praktiska tjänstgöringen.

Därtill behöver universiteten, som ger grundundervisning, återkoppling om hur goda färdigheter de ger tandläkaren i sitt arbete. Universiteten kan på basis av de uppgifter de får genom återkopplingen utforma sin undervisning så att den bättre motsvarar de praktiska kraven.

Handboken är gjord på Social- och hälsovårdsministeriet där de ansvariga personerna vid förberedningen var utvecklingschef Anne Nordblad och regeringsrådet Marja-Liisa Partanen. Som sakkunniga fungerade undervisningsrådet Marja-Liisa Niemi från Undervisningsministeriet, Sinikka Huhtala, sakkunnig från Kommunförbundet, juristen Tarja Tuominen från Kommunala Arbetsmarknadsverket, vice verksamhetsledare Anja Eerola från Finlands Tandläkarförbund, professor Satu Alaluusua vid Helsingfors universitets odontologiska fakultet, överassistent Satu Lahti vid Uleåborgs universitets odontologiska fakultet och odontologiestuderande Rami Sihvola från Odontologiska kandidatföreningen. Övertandläkare Seija Hiekkanen från Helsingfors stads hälsovårdsverk fungerade som sekreterare.

Nyckelord: hälsopolitik, hälsovård, odontologi, tandläkare, tandvård

SUMMARY

Guide to dentist's practical trainings after basic education. Helsinki, 2004. 23pp. (Handbooks of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland; ISSN 1236-116X; 2004:1)
ISBN 952-00-1468-3

The Decree on extending dentists' period of practical training to nine months entered into force on 1.1.2003. A dentist must work in a service relationship or employment relationship at least nine months performing a dentist's duties under the lead and supervision of a licensed professional entitled to practise a dentist's profession independently. Of this period, at least six months must be practical service as a dentist in a health centre. Service after the degree of Licentiate of Dentistry is approved as practical training.

The objective of practical training is to improve a dentist's clinical competence before he or she is qualified to practice a dentist's profession independently. The leadership and supervision of practical training must include a strong element of guidance. The objective of this guide is to improve good supervision practice and thereby support the goals set for practical training. The guide is a recommendation aimed at dentists performing their practical training and at organisations in which practical training takes place. We hope that the guide will help supervisors to list in their own work things with which dentists in practical training should familiarise themselves during the service period.

The guide contains information on the legal basis and objectives of practical training, directions for its arrangement, and a logbook. The logbook was made to ease the implementation and monitoring of training service. It lists entities of things which should be included in training service. The logbook is not meant as a precondition for passing practical training, but as a base for learning.

The guide also includes examples of various forms of assessment and feedback, and the content of the report to be submitted to the National Authority for Medico-legal Affairs. Assessment refers to regular monitoring of the progress of practical training and of the achievement of the set goals during the training period. Furthermore, the universities which provide basic education need feedback on how well their teaching equips students for the work of a dentist. The universities can use the received feedback for improving their teaching to better correspond to the demands of practical work.

The guide was drafted at the Ministry of Social Affairs and Health. The drafters from the Ministry of Social Affairs and Health were Head of Development Anne Nordblad and Ministerial Counsellor Marja-Liisa Partanen. As experts acted Counsellor for Education Marja-Liisa Niemi from the Ministry of Education,

special expert Sinikka Huhtala from the Association of Finnish Local and Regional Authorities, lawyer Tarja Tuominen from the Commission for Local Authority Employers, Deputy Executive Director Anja Eerola from the Finnish Dental Association, professor Satu Alaluusua from the Institute of Dentistry of the University of Helsinki, Senior Assistant Satu Lahti from the Institute of Dentistry of the University of Oulu, and student of dentistry Rami Sihvola from the Association of Bachelors in Dentistry. Chief Dentist Seija Hiekkanen from the Health Department of the City of Helsinki acted as secretary.

Key words: dental care, dentistry, dentists, health care, health policy

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	3
Referat	5
Summary.....	7
Sisältö	9
1 Hammaslääkärin käytännön palvelua koskevat säädökset ja niiden soveltaminen.....	11
2 Käytännön palvelun tavoitteet ja suorittaminen.....	12
3 Ohjaajan rooli ja tehtävät	13
4 Toimiminen moniammatillisessa tiimissä	14
5 Kliinisten taitojen vahvistaminen	15
6 Potilaan hyvä hoito	16
7 Perehtyminen terveyskeskuksen toimintaan.....	16
8 Käytännön palvelun suorittaminen muualla kuin terveyskeskuksessa.....	17
9 Arviointi ja palaute	17
10 Palaute koulutusyksiköille	18
11 Käytännön palvelusta TEO:lle annettava selvitys	19
Lokikirja.....	20
Liite 1 Käytännön palvelun arviointi palaute- ja kehityskeskustelussa.....	21
Liite 2 Palautelomake.....	22

1 HAMMASLÄÄKÄRIN KÄYTÄNNÖN PALVELUA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET JA NIIDEN SOVELTAMINEN

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa hammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä toisen ko. ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun henkilön johdon ja valvonnan alaisena terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 4 §:n 1 momentin perusteella henkilölle, joka on suorittanut hammaslääkärin ammattiin johtavan peruskoulutuksen. Hammaslääkärin on tällöin mahdollista toimia potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitetussa terveydenhuollon toimintayksikössä tai sosiaalihuoltolain (710/1982) 24 §:ssä tarkoitetussa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Itsenäinen ammatinharjoittaminen ei ole tässä vaiheessa mahdollista.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n 3 momentissa säädetään, että Terveydenhuollon oikeusturvakeskus myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa itsenäisesti ammattia laillistettuna hammaslääkärinä edellä tarkoitetulle hammaslääkärille, joka on suorittanut asetuksella säädetyn käytännön palvelun.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 6 §:ssä säädetään, että edellä mainitun, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun, laillistetun hammaslääkärin tulee, ollakseen oikeutettu Suomessa harjoittamaan hammaslääkärin ammattia itsenäisesti laillistettuna ammattihenkilönä, käytännön palvelun suorittamiseksi toimia vähintään 9 kk ajan virka- tai työsuhteessa taikka erillisellä määräyksellä hammaslääkärin tehtävässä hammaslääkärin ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun laillistetun ammattihenkilön johdon ja valvonnan alaisena. Tästä ajasta vähintään 6 kk tulee olla käytännön palvelua terveyskeskuksen hammaslääkärin tehtävissä. Enintään 3 kk ajan on siten mahdollista hyväksyä muualla virka- tai työsuhteessa taikka erillisellä määräyksellä suoritettua palvelua (esim. sairaalat, yksityinen terveydenhuolto, puolustusvoimat). Käytännön palveluksi hyväksytään hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinnon suorittamisen jälkeinen käytännön palvelu.

Edellä olevaa, 1.1.2003 voimaan tullutta, säädöstä sovelletaan kaikkiin, jotka ovat aloittaneet käytännön palvelun 1.1.2003 tai sen jälkeen. Siirtymäsäännöksen mukaan ennen asetuksen voimaan tuloa aloitettu käytännön palvelu voidaan suorittaa loppuun aiemmin (ennen 1.1.2003) voimassa olleen asetuksen 6 §:n 1 momentin mukaisesti ennen 1.10.2003. Aiemmin voimassa olleessa asetuksessa käytännön palvelun kokonaispituus oli vähintään 6 kk, eikä palvelun sisällöstä ollut tarkemmin säädetty.

Ennen 1.1.2003 voimaan tullutta asetusmuutosta oli myös mahdollista erityisestä syystä Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen harkinnan mukaan korvata vaadittua käytännön palvelua myös ennen perustutkintoa suoritettulla palvelulla.

Korvaamista koskevan siirtymäsäännöksen mukaan tätä on mahdollista soveltaa vielä 31.12.2003 saakka.

Myös muussa EU- tai ETA-maassa suoritettu vastaava palvelu voidaan hyväksyä käytännön palveluksi. Ulkomailla suoritetusta palvelusta on aina esitettävä erillinen todistus tehtäväkuvauksineen.

Tutkimustyötä, jossa ei toteudu käytännön palvelulle asetetut tavoitteet, ei hyväksytä hammaslääkärin käytännön palveluksi.

Käytännön palvelun tavoitteiden toteutumiseksi käytännön palveluksi hyväksyttävän palvelujakson tulisi olla vähintään kuukauden pituinen.

Erikoissairaanhoitolain 47 a §:n perusteella sairaanhoitopiiriä tai terveyskeskusta ylläpitävälle kunnalle tai kuntayhtymälle suoritetaan valtion varoista laskennallisin perustein korvausta mm. laillistetun hammaslääkärin käytännön palvelusta johtuviin kustannuksiin. Korvaus perustuu koulutuksessa olevien ja koulutuskuukausien määrään. Tämän ns. koulutus-EVO-korvauksen suuruudesta päätehtään vuosittain annettavalla sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. (Vuonna 2003 korvaus oli 1298 € kuukaudessa/koulutuksessa oleva). Korvauksen piiriin kuuluvat sairaanhoitopiirit tai terveyskeskukset hakevat korvausta puolivuositain lääninhallitukselta.

2 KÄYTÄNNÖN PALVELUN TAVOITTEET JA SUORITTAMINEN

Hammaslääketieteen liseniaattitutkinnon jälkeen suoritettun käytännön palvelun keskeinen tavoite on kliinisten taitojen kehittäminen ja vahvistaminen. Potilasturvallisuuden kannalta on tärkeää, että käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri toimii hammaslääkärin tehtävissä toisen ko. ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun henkilön johdon ja valvonnan alaisena.

Käytännön palvelun johtamiseen ja valvontaan tulee sisältyä vahva ohjauksellinen osa. Johdon ja valvonnan järjestäminen edellyttää, että asianomaiselle on nimetty ohjaaja. Hyvä ohjauksikäytäntö ja konsultaatiomahdollisuudet tulee järjestää koko käytännön palvelun ajaksi, myös esimerkiksi kesälomien aikana. Kunnat voivat tarvittaessa tehdä yhteistyötä ja varmistaa ohjauksen toimivuutta sopimalla eri kuntien välillä ohjausmenettelystä.

Hammaslääkärin tulee käytännön palvelua suorittaessaan perehtyä laajasti eri ikäisen väestön suun terveydenhuollossa käytettäviin toimintatapoihin. Työn, työympäristön ja työyhteisön terveellisyyteen ja turvallisuuteen sekä työskenteilyn ergonomisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Työpaikkakoulutus on oleellinen osa työssä kehittymistä ja käytännön palvelua suorittavan hammaslääkärin tulee voida osallistua myös koulutukseen. Käytännön palvelua suorittavan hammas-

lääkärin vuorovaikutustaitojen tulisi olla sellaisia, että hän ottaa työssään huomioon niin potilaat kuin muut hoitoyhteisön jäsenet.

Käytännön palvelun tavoitteena on mm.:

- terveyden edistämisen käytäntöjen vahvistuminen
- kliinisten taitojen ja osaamisen vahvistuminen
- hyviin hoitokäytäntöihin perehtyminen
- hoidon vaikuttavuuden ja hoitotulosten arvioiminen
- työyhteisössä toimiminen ja työnjakoon perehtyminen
- hallinnollisen osaamisen vahvistuminen
- turvallisen ja ergonomisen työskentelyn oppiminen
- laatutyön sekä toiminnan kehittämisen osaaminen.

Lokikirjaan on koottu ne asiakokonaisuudet, joita käytännön palvelun aikana olisi hyvä käydä läpi. Käytännön palvelun lyhin suorittamisjakso tulisi olla yksi kuukausi, ja käytännön palvelu voi koostua useissa toimipaikoissa toteutuvista jaksoista. Tämän vuoksi, mikäli mahdollista, eri toimipaikoissa suoritettavan palvelun tavoitteita tulisi pyrkiä suunnittelemaan siten, että kaikki asiakokonaisuudet tulevat käytyä läpi.

3 OHJAAJAN ROOLI JA TEHTÄVÄT

Käytännön palvelua suorittavalle nimetään ohjaaja koko palvelun suorittamisen ajaksi. Ohjaajana voi olla esimies tai muu pääsääntöisesti samassa työyhteisössä toimiva hammaslääkäri. Yleensä ohjaaja vaihtuu, jos käytännön palvelun suorituspaikka vaihtuu. Pienet työyhteisöt voivat suunnitella ja toteuttaa ohjauksen yhdessä, jolloin ohjaustoiminta on mahdollista järjestää myös ohjaajan lomaaikoina. Tämä koskee sekä julkisen että yksityisen sektorin työpaikkoja.

Ohjaajatehtävään nimetyn hammaslääkärin on hyvä etukäteen tutustua hammaslääkärin käytännön palveluun liittyvään lainsäädäntöön. Lisäksi on hyvä perehtyä hammaslääkäriopintojen oppisisältöihin. Ohjaajan rooli korostuu erityisesti perehdyttämävaiheessa. Ohjaajatyötä vahvistaa hyvä aikataulu- ja perehdytys-suunnitelma.

Ohjaajan tehtävänä on johtaa käytännön palvelun suorittamista ja valvoa, että palvelun suorittamiselle asetetut tavoitteet toteutuvat. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota ehkäisevän toiminnan ja kliinisten valmiuksien vahvistamiseen liittyvien tavoitteiden toteutumiseen ja varmistaa, että potilastyö on mahdollisimman monipuolista. Käytännön palvelua suorittavan hammaslääkärin tulisi voida perehtyä myös työyhteisön muihin toimintaohjeisiin. Suositeltavat osa-alueet on

lueteltu lokikirjassa. Ohjaajan panoksella on keskeinen merkitys arvioitaessa tehtävissä suoriutumista ja niissä onnistumista.

Käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri vastaa omasta toiminnastaan, vaikka toimiikin toisen itsenäisesti ammattia harjoittamaan oikeutetun ammattihenkilön johdon ja valvonnan alaisena. On tärkeätä, että ohjaaja on tarvittaessa konsultoitavissa. Kuitenkin ohjauksen ja valvonnan tulee olla suunnitelmallista, ei pelkästään ohjattavan tarpeista ja kiinnostuksesta lähtevää konsultaatiota. Ohjaajan tulisi tarvittaessa varmistaa käytännön palvelua suorittavan hammaslääkärin suoriutuminen kliinisistä hammaslääkärin tehtävistä seuraamalla ja tukemalla käytännön työskentelyä.

Ohjaukselle varattavan ajan tarve vaihtelee ohjausvaiheesta riippuen. Hyvä käytäntö voisi olla myös se, että varsinaisen ohjaajan lisäksi joku toinenkin työyhteisön hammaslääkäreistä, esimerkiksi vastaava hammaslääkäri olisi perehtynyt hammaslääkärin käytännön palvelun suorittamiseen liittyviin asioihin.

4 TOIMIMINEN MONIAMMATILLISESSA TIIMISSÄ

Terveyskeskuksessa suun terveydenhuolto on osa terveyskeskuksen terveyden- ja sairaanhoitoa. Käytännön palvelua suorittaessaan hammaslääkäri toimii terveyskeskuksessa suun terveydenhuollossa ja ennalta ehkäisevässä toiminnassa ohjaajan ja vastaavan hammaslääkärin antamien ohjeiden ja niiden toimintaperiaatteiden mukaisesti, joista on terveyskeskuksessa sovittu. Tässä tehtävässään hammaslääkäri on osa hoitotiimiä neuvolatoiminnassa, kotisairaanhoidossa ja vuodeosaston sekä vanhainkodin toiminnassa. Neuvolassa suun terveydenhuollon toiminnasta sovitaan käytännössä usein neuvolatoimintaa johtavan terveydenhoitajan kanssa. Työ on sekä toimintatapojen luomista ja toteuttamista että myöskin perehtymistä yksittäisen palvelunkäyttäjän, lapsen ja mahdollisesti koko perheen tilanteeseen. Samalla tavalla toimitaan kotisairaanhoidossa ja laitoksissa. Osana hoitotiimiä käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri toimii koulutuksensa perusteella oman alueensa asiantuntijana.

On tärkeätä, että käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri perehtyy moniammatilliseen tiimityöskentelyyn työskentelee hän sitten terveyskeskuksessa tai muissa yksiköissä.

5 KLIINISTEN TAITOJEN VAHVISTAMINEN

Käytännön palvelun suorittajat ovat tehneet opiskeluaikana monipuolisesti kliinisiä toimenpiteitä, mutta toimenpiteiden määrä on vielä vähäinen. Käytännön palvelun tavoitteena on kliinisen taitotason vahvistaminen ja syventäminen kaikilla hammaslääketieteen aloilla ja tutustuminen palvelujärjestelmään (kts lokikirja).

Käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri oppii

- toteuttamaan terveyden edistämistyötä,
- tuntemaan oman alueensa terveysongelmat, niiden riskitekijät ja ennaltaehkäisyn,
- toteuttamaan kariuksen, ien- ja muiden suusairauksien ennaltaehkäisyn ja hoitotoimenpiteet,
- suunnittelemaan hoitoja ja arvioimaan hoidon vaikuttavuutta sekä väestö- että yksilötasolla,
- hyvän potilasasiakirjakäytännön,
- ymmärtämään hoidon porrastuksen ja soveltamaan sitä omassa työssään,
- ohjaamaan potilaan tarvittaessa erikoissairaanhoidon,
- tuntemaan eri hoitovaihtoehtoja,
- kohtaamaan kaikkien väestöryhmien, myös vieraista kulttuureista tulevien suun terveydenhoidon tarpeet
- hoitamaan potilaita, joilla on erilaisia perussairauksia ja vammoja
- ottamaan potilaan fyysisen ja psyykkisen tilanteen huomioon hammashoidossa,
- käyttämään erilaisia pelonhoitomenetelmiä ja tarvittaessa sedaatiota hammashoidon tukena,
- tekemään proteettisia ja kirurgisia toimenpiteitä,
- tekemään purentafysiologiaan ja kasvokipupotilaiden hoitoon liittyviä toimenpiteitä,
- tunnistamaan purenta- ja purenta- ja kasvo- ja kraniaalisen poikkeavuuksia ja tekemään yksinkertaisia oikomishoidollisia toimenpiteitä,
- hoitamaan hampaiden traumoja ja muita kiireellistä hoitoa vaativia suun ongelmia,
- diagnosoimaan hampaistossa esiintyviä kehityshäiriöitä ja suussa esiintyviä patologisia muutoksia sekä tulkitsemaan diagnostisia lausuntoja (rtg, PAD, laboratoriokokeet) ja soveltamaan niiden antamia tietoja potilaan hoitoon

- tuntemaan tartuntavaarallisten potilaiden hoitojärjestelyt ja niiden aseptisen toteuttamisen

Käytännön palvelun suorittajalle tulisi varata riittävästi aikaa konsultaatioihin ja oppimiseen. Näin mahdollistetaan kokemusperäisen kliinisen osaamisen siirtäminen kokeneilta hammaslääkäreiltä vastavalmistuneelle.

6 POTILAAN HYVÄ HOITO

Terveydenhuollon päämääränä on terveyden edistäminen, sairauksien ehkäisy ja hoito sekä kärsimyksen lievittäminen. Keskeisiä potilaan oikeuksia ovat oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä inhimilliseen kohteluun, tiedonsaanti-oikeus ja itsemääräämisoikeus. Sen mukaan hoito edellyttää aina potilaan suostumusta. Potilaalla on oikeus kieltäytyä suunnitellusta hoidosta. Tällöin hänen kanssaan yhteisymmärryksessä on pyrittävä löytämään muu lääketieteellisesti hyväksyttävä hoito. Potilaalle on annettava kaikki ne tiedot, joilla on merkitystä hoidosta päätettäessä. Häntä on kohdeltava siten, että hänen henkilökohtaista vakaumustaan ja yksityiselämäänsä kunnioitetaan. Potilaan tiedot on pidettävä salassa ja luottamuksellisina. (Lähteet: ”Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994/559 15 §. Ammattieettiset velvollisuudet, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992/785”, ”Potilasasiakirjojen laatiminen sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttäminen, Opas terveydenhuollon henkilöstölle, STM:n oppaita 2001:3”, ”Hyvä asiakirjakäytäntö suun terveydenhuollossa, Stakes oppaita 44”, ”Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet, ETENE-julkaisuja1”.)

7 PEREHTYMINEN TERVEYSKESKUKSEN TOIMINTAAN

Käytännön palvelua suorittavan hammaslääkärin tulee palvella hammaslääkärin tehtävissä terveyskeskuksessa ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun lailistetun hammaslääkärin valvonnassa kokopäivätoimisesti vähintään kuuden (6) kuukauden ajan. Hänen tulee voida perehtyä terveyskeskushammashuollon eri osa-alueisiin. Lisäksi hänen tulee tarpeellisessa määrin tutustua kunnallisten toimijoiden välisiin erilaisiin yhteistyömuotoihin ja ymmärtää suun terveydenhuollon asema koko kunnallisen terveyspalvelujärjestelmän osana. Hammaslääkärin tulee niin ikään perehtyä hoidon porrastukseen ja alueella noudatettaviin yhteisesti sovittuihin hoitoketjuihin.

Tavoitteena on perehdyttää käytännön palvelua suorittava perusterveydenhuollossa toimivan hammaslääkärin tehtäviin, terveydenhuollon hallintoon ja sosiaaliturvajärjestelmään sekä yhteistyöhön terveydenhuollon ja sosiaalihuollon alalla toimivan henkilöstön kanssa. Yhteistyöhön perehdyttäessä tukena on hyvä käyttää mm. seuraavia asiakirjoja, joissa suun terveydenhuollon yhteistyötä muiden

toimijoiden kanssa on kuvattu: ”Kouluterveydenhuolto 2002 (www.stakes.fi)”, ”Lastenneuvolatoiminnan asiantuntijatyöryhmän muistio: Opas lastenneuvolatoiminnan järjestämiseksi kunnissa, Työryhmämuistioita 2003:7 (www.stm.fi)”, ”Ikäihmisten suun hoito- opas, Hammaslääkäriliiton kustannus 2003” ja ”Terveydenhuollon laadunhallinta, Hygienia suun terveydenhuollossa, Lääkelaitoksen julkaisusarja 1/2003” .

8 KÄYTÄNNÖN PALVELUN SUORITTAMINEN MUUALLA KUIN TERVEYSKESKUKSESSA

Hammaslääkärin käytännön palvelusta voi suorittaa kolme kuukautta muualla kuin terveyskeskuksessa. Näitä muita palvelupaikkoja ovat sairaalat, puolustusvoimat ja yksityinen terveydenhuolto. Käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri ei kuitenkaan voi toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana vaan toiminta edellyttää palvelusuhdetta yksityisessä terveydenhuollon toimintayksikössä. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota ohjauksen riittävyteen ja monipuolisuuteen sekä tavoitteiden mukaiseen kliinisten valmiuksien vahvistumiseen.

Kun käytännön palvelua suoritetaan yksityisessä terveydenhuollossa, tulisi palvelun suorittaja perehdyttää toimintaan liittyviin säädöksiin ja ohjeisiin sekä niiden soveltamiseen käytännössä. Näitä ovat esim:

- yksityistä terveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntö,
- sairausvakuutuslainsäädäntö ja sairausvakuutuksen yleiset periaatteet,
- Kelan antamat ohjeet hammashoidon korvaamisesta .

9 ARVIOINTI JA PALAUTE

Arvioinnissa on kyse käytännön palvelun etenemisen ja sille asetettujen tavoitteiden toteutumisen säännöllisestä seuraamisesta. Käytännön palvelua arvioidaan seuraaviin seikkoihin perustuen:

- Kuinka käytännön palvelun suorittaja on suoriutunut palvelun osa-alueista?
- Kuinka palveluun perehdyttäminen ja sen ohjaaminen on toteutettu organisaation toimesta?
- Kuinka hyvät valmiudet peruskoulutus on antanut suoriutua käytännön palvelusta?

Parhaiten arviointi ja palautteen antaminen toteutuvat osana palaute- ja arviointikeskusteluja. Arvioinnin yksityiskohtaisia tuloksia ei ole tarkoitus raportoida ulkopuolisille vaan ne jäävät ohjaajan ja ohjattavan välisiksi. Arvioinnin tukena voi

käyttää oheista lomaketta (liite 1). Siinä arvioinnin kohteina ovat lokikirjassa mainitut asiakokonaisuudet. Arviointi perustuu itsearviointiin. Keskustelussa arviointeja käydään läpi keskittyen erityisesti niihin osa-alueisiin, joissa arvioinnit poikkeavat toisistaan. Käytännön palvelua suorittavat hammaslääkärit ovat opiskeluaikanaan osallistuneet ja tottuneet säännölliseen arviointiin.

Hammaslääkärin perustutkinnon suorittamiseksi vaadittavat tiedot ja taidot on määritelty yliopistoissa. Käytännön palvelua suorittavalta hammaslääkäriltä vaadittujen tietojen ja taitojen arviointi perustuu tähän. Ajantasaiset tavoitteet on toimitettu hammaslääkäreille heidän valmistuessaan ja niitä on saatavissa myös yliopistoista seuraavista osoitteista:

- Lääketieteellisen tiedekunnan opintojen tuki- ja kehittämissyksikkö, TUKE, PL 61, 00014 Helsingin yliopisto
<http://www.ltdk.helsinki.fi/laitokset/tuke/muutkoulutuspalvelut.asp>
- Opetushoitaja, Hammaslääketieteen laitos, PL 5281, 90014 Oulun yliopisto
<http://www.oulu.fi/hamm/opetusjatutkimus/opetusjatutkimus.htm>

Käytännössä kokenut hammaslääkäri pystyy arvioimaan vastavalmistuneen tietojen ja taitojen suhteessa omaan osaamiseensa.

10 PALAUTE KOULUTUSYKSIKÖILLE

Myös peruskoulutusta antavat yliopistot tarvitsevat palautetta siitä, miten hyvät valmiudet niiden antama opetus antoi hammaslääkärin työhön. Yliopistot voivat palautteen avulla kehittää opetustaan vastaamaan paremmin käytännön työn tarpeita. Palautetta toivotaan sekä palvelua ohjaavilta että sitä suorittavilta hammaslääkäreiltä. Palaute voidaan antaa nimettömänä. Toivottavaa olisi, että palautetta annettaisiin soveltuvien osien kunkin käytännön palvelujakson jälkeen. Koulutusyksiköt toivovat palautetta ensisijaisesti sähköisten alla olevien linkkien kautta. Liitteenä 2 on myös esimerkki palautelomakkeesta. Palautelomakkeita voi myös tilata yliopistoista alla mainituista osoitteista. Täytetyt lomakkeet palautetaan niin ikään näihin osoitteisiin:

- Lääketieteellisen tiedekunnan opintojen tuki- ja kehittämissyksikkö, TUKE, PL 61, 00014 Helsingin yliopisto;
- Opetushoitaja, Hammaslääketieteen laitos, PL 5281, 90014 Oulun yliopisto.

Palautteen voi halutessaan antaa myös Internet-osoitteissa:

- <http://www.ltdk.helsinki.fi/laitokset/tuke/muutkoulutuspalvelut.asp>
- <http://www.oulu.fi/hamm/opetusjatutkimus/opetusjatutkimus.htm>

11 KÄYTÄNNÖN PALVELUSTA TEO:LLE ANNETTAVA SELVITYS

Käytännön palvelun suorittamisen jälkeen hammaslääkäri voi hakea TEO:lta oikeutta harjoittaa itsenäisesti ammattia laillistettuna hammaslääkärinä. Hakemukseen tulee liittää todistus, josta ilmenee kustakin käytännön palvelun jaksosta:

- terveydenhuollon toimintayksikkö, jossa käytännön palvelu on suoritettu
- palvelussuhde ja tehtävä, jossa käytännön palvelu on suoritettu
- aloittamis- ja lopettamispäivämäärä
- työnantajan edustajan allekirjoitus.

Hakemuksen oikeudesta harjoittaa itsenäisesti ammattia laillistettuna hammaslääkärinä voi tehdä vapaamuotoisena tai käyttää yleistä TEO:n kotisivuilta (www.teo.fi) löytyvää hakemuslomaketta, johon liitetään em. todistus käytännön palvelun suorittamisesta.

Sellaisissa erityisissä ongelmatilanteissa, joissa käytännön palvelua suorittava hammaslääkäri ei potilasturvallisuutta vaarantamatta selviydy tehtävistään, toiminnasta vastaava hammaslääkäri ilmoittaa tilanteesta TEO:lle joko puhelimitse tai kirjallisesti. Tiedon saatuaan TEO käynnistää tarpeelliset selvitystoimet.

12. LOKIKIRJA

Täyttöpäivä _____

PERUSKOULUTETUN HAMMASLÄÄKÄRIN KÄYTÄNNÖN PALVELU

Peruskoulutettu hammaslääkäri: _____

Ohjaaja: _____

Suorittamispaikka: _____

Palvelun ajankohta: _____

Koko väestön terveydenhuolto**huomioitavaa**

- neuvolatoiminta _____
- päiväkotii-ikäiset _____
- koululaiset ja opiskelijat _____
- aikuiset _____
- riskipotilaat _____
- laitospotilaat _____
- vammaiset _____
- vanhuksat _____

Kliiniset osa-alueet

- kariologia _____
- endodontia _____
- pedodontia _____
- parodontologia _____
- protetiikka _____
- suu- ja leukakirurgia _____
- ortodontia _____
- purentafysiologia _____
- gerodontologia _____
- suulääketiede _____
- diagnostiikka _____

Päivystysluontoinen hoito

- särkypotilaat _____
- traumapotilaat _____

Terveydenhuollon hallinto

Laatutyö ja toiminnan kehittäminen

Potilaan hyvä hoito

Yhteistyökumppanit

- muut toimialat _____
- erikoissairaanhaito _____

Työympäristö

- tiimityö _____
- ergonomia _____
- työturvallisuus _____

Käytännön palvelun arviointi palaute- ja kehityskeskusteluissa Päiväys Liite 1

Käytännön palvelun osa-alueet	Käytännön palvelun suorittajan taidot eri osa-alueilla			Muita kommentteja		
	ohjaus ja perehdytys					
Koko väestön terveydenhuolto						
neuvolatoiminta	0	1	2	0	1	2
päiväkoti-ikäiset	0	1	2	0	1	2
koululaiset ja opiskelijat	0	1	2	0	1	2
aikuiset	0	1	2	0	1	2
riskipotilaat	0	1	2	0	1	2
laitospotilaat	0	1	2	0	1	2
vammaiset	0	1	2	0	1	2
vanhukset	0	1	2	0	1	2
Kliiniset osa-alueet						
karioologia	0	1	2	0	1	2
endodontia	0	1	2	0	1	2
pedodontia	0	1	2	0	1	2
parodontologia	0	1	2	0	1	2
protetiikka	0	1	2	0	1	2
suu- ja leukakirurgia	0	1	2	0	1	2
ortodontia	0	1	2	0	1	2
parentafysiologia	0	1	2	0	1	2
gerodontologia	0	1	2	0	1	2
suuläketiede	0	1	2	0	1	2
diagnostiikka	0	1	2	0	1	2
Päivystysluonteinen hoito	0	1	2	0	1	2
Terveydenhuollon hallinto	0	1	2	0	1	2
Laatutyö ja toiminnan kehittäminen	0	1	2	0	1	2
Vuorovaikutustaidot	0	1	2	0	1	2
Työympäristö						
tiimityö	0	1	2	0	1	2
ergonomia	0	1	2	0	1	2
työturvallisuus	0	1	2	0	1	2

0=riittämätön tai puutteellinen taso, 1=perustaso, 2=edistynyt tai erinomainen taso

Liite 2

Päiväys _____

Palaute yliopistoille

Lomakkeet sähköisinä osoitteissa:

Voit antaa palautetta nimettömänä siitä, millaiset valmiudet yliopistokoulutus on antanut seuraavilla alueilla hammaslääkärinä toimimiseen. Ympyröikää tilannetta parhaiten vastaava vaihtoehto. Apuna voi käyttää yliopiston kliinisen arvioinnin kriteereissä mainittuja tavoitetasoja. Yksityiskohtaisempaa palautetta voi antaa vapaamuotoisesti kunkin osa-alueen kohdalla sekä lomakkeen lopussa.

Palautteen antaja: 1. ohjaava hammaslääkäri

Yliopisto, jonka antamaa koulutusta arvioidaan

2. käytännön palvelua suorittava
hammaslääkäri1. Helsinki
2. Oulu**Käytännön palvelun osa-alueet****Yliopiston antamat valmiudet****Muita kommentteja**

	<i>riittämät- tömät valmiudet</i>	<i>perus- valmiudet</i>	<i>erinomaiset valmiudet</i>	
Kliiniset osa-alueet				
kariologia	0	1	2	_____
endodontia	0	1	2	_____
pedodontia	0	1	2	_____
parodontologia	0	1	2	_____
protetiikka	0	1	2	_____
suu- ja leukakirurgia	0	1	2	_____
ortodontia	0	1	2	_____
parentafysiologia	0	1	2	_____
gerodontologia	0	1	2	_____
suulääketiede	0	1	2	_____
diagnostiikka	0	1	2	_____
Koko väestön terveydenhuolto				
neuvolatoiminta	0	1	2	_____
päiväkoti-ikäiset	0	1	2	_____
koululaiset ja opiskelijat	0	1	2	_____
aikuiset	0	1	2	_____
riskipotilaat	0	1	2	_____
laitospotilaat	0	1	2	_____
vammaiset	0	1	2	_____
vanhukset	0	1	2	_____
Päivystysluonteinen hoito	0	1	2	_____
Terveydenhuollon hallinto	0	1	2	_____
Laatutyö ja toiminnan kehittäminen	0	1	2	_____
Vuorovaikutustaidot	0	1	2	_____
Työympäristö				
tiimityö	0	1	2	_____
ergonomia	0	1	2	_____
työturvallisuus	0	1	2	_____

**SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN OPPAITA
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS HANDBÖCKER
HANDBOOKS OF THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH
ISSN 1236-116X**

- 2004: 1 Opas hammaslääkäriin käytännön palvelusta peruskoulutuksen jälkeen.
ISBN 952-00-1468-3
- 2 Handbok för den praktiska tjänstgöringen efter grundutbildningen till
tandläkare.
ISBN 952-00-1469-1